

VESTITORUL

ORGAN AL EPARHIEI ROMÂNE UNITE DE ORADEA ȘI REVISTĂ DE CULTURĂ RELIGIOASĂ

Redacția și Administrația:
Oradea,
Parcul Ștefan cel Mare No. 8.

Apare la 1 și la 15 a fiecărui luni.

Abonament:

Exemplarul 5 Lei.
Pe un an 200 Lei.

Episcopul Mihail Pavel

(1827—1927)

Discurs comemorativ de Dr. C. Pavel.

Deceniile cele dintâi ale veacului nostru aproape fiecare an ne-au reamintit și ne reamintesc oameni și fapte din trecutul neamului ce ne fac să simțim barem pe o clipă plutind de-asupra noastră suflul vremilor înțelepte și al marilor generații de sacrificiu.

Toamna acestui an așisderea ne oprește în goana gândurilor și a preocupărilor zilnice și în bătaia blândă a razelor ce mereu se răcesc ne întoarce privirile pline de admirație spre această gură de rai care e Baia-Mare și ne mai îndreaptă inimile pline de pietate spre leatul 1827.

La 6 Septembrie crt. s'a încheiat un veac de când aci, în acest sat, sortit azi la mare cinste, s'a născut *episcopul Mihail Pavel*, unul din cei mai mari binefăcători ai cărții românești și promotori ai culturii naționale în Ardealul sutei XIX.

De viața și opera acestui episcop se leagă de o parte scăparea și existența de până azi a școlilor din Beiuș, iar de altă parte dezvoltarea acestora în vremuri de mare strâmtoare și într'o măsură ce a dejucat socotelile celui mai negru regim și ale celor mai nealinași dușmani ai noștri.

Gestul acesta ridică moralul cărturarilor și luptătorilor ardeleni și în vâltoarea celor mai exasperate frământări naționale, — cum au fost cele dela 1890—1900 (Memorandul, guvernul Bánffy, lex Apponyi) ne-a inspirat curaj, îndârjire și credință în viitorul și puterea de viață a neamului românesc.

După încheierea Dualismului dela 1867 viața popoarelor conlocuitoare ajunge la discreția noului regim. Îndeosebi legile școlare, contra tuturor garanțiilor prevăzute de legea, așa zisă, a naționalităților din 1868 art. 44, se înăspresc pe zi ce merge.

Regulamentul din 1879 și acela din 1883 pentru învățământul primar și secundar devine o amenințare permanentă la adresa celor patru licee românești, dintre cari cel dela Beiuș era unicul nostru liceu în Ungaria proprie, — vârât aici, în mijlocul marelui

semicerc românesc din jurul Ardealului, încă pela începutul veacului trecut, 1828 — de episcopul Orăzii, *Samuil Vulcan*. Și de atunci până la glorioasa întregire a neamului, n'am răzbit una cu capul să mai putem obține vre-o școală secundară pentru ținuturile amintite. Sunt emoționante îndeosebi conferințele și stăruințele preoților și ale intelectualilor români Sătmăreni din anii 1873—1874 pentru un liceu românesc fie la Baia-Mare, fie la Șeini ori Șomcuta.¹⁾

La Beiuș în vremea aceasta liceul lui Vulcan umbra, — cum zice cronicarul, — cu zilele în mână.

Clădirea cea veche dela 1828 devine tot mai strâmtă și neîncăpătoare. Fondurile lui Vulcan și Erdeli la 1880 nu pot suporta lefurile și cheltuielile de întreținere. O leacă de ajutor dela stat cel aveau școlile din Beiuș încă de pe vremea absolutismului austriac, la 1875 e suprimat.

Intr'aceste vremuri rele ne vine la Orade un om bun.

După moartea lui Olteanu, la 1879 tutular al episcopiei române-unite a Orăzii e numit episcopul de până aci al Gherlei *Mihail Pavel*.

Născut la 6 Septembrie 1827 în Recea, județul Sătmăr, — din părinți iobagi — deși nobili cu blasoane vechi, studiază la Baia-Mare, Satu-Mare și Casovia, azi Košice, — Cehoslovacia, — teologia la Ungvar și Viena.

La 1852 preot, pe urmă vicar al Maramureșului și deputat, la 1872 după alegerea lui *Vancea* de metropolit al Blajului, e numit și la 26 Februarie 1873 e sfințit întru episcop al Gherlei, iar la 1879 înaintat la scaunul episcopesc al Orăzii-Mari.

În vâlțășagul de stări desolate privirea i-se opri îndată după înscăunare, în sinodul din 1881, asupra școlilor din Beiuș.²⁾

Episcopul Pavel nu era nici atât de modern și

¹⁾ V. Babeș: Albina, Budapesta 1874 No. 12, Aprilie.

²⁾ P. Mihuțiu: Raport despre Gimnaziul sup. gr. cat. de Beiuș 1879/80, 1880/81.

nici atât de bogat ca să nu înțeleagă durerile neamului său.

Anii dinții, la legea din 1883 *răspunde cu renovarea clădirilor vulcaniene și tot atunci aranjază și starea materială a corporațiunii didactice.*

La 1887 lărgeste acest zid cu o aripă modernă și impozantă pentru zece săli de învățământ.

Dragostea de muncă, pacea și buna înțelegere, ca tot atâtea pârghii ale progresului, se înstăpânesc în viața vechilor școli.

Decât, zbirii lui *Tisa Bătrânul*, „zdrobitorul de naționalități“, nu priveau cu ochi buni la pulsația culturală românească ce se înfiripa zi de zi la Beiuș.

Suntem în vremea când nu dicta puterea dreptului, ci dreptul puterii; când în numele libertăților constituționale suprimară Slovenska Matica și unul după altul toate liceele slovacilor din Ungaria de nord, când colo legea din 1868 și în liceele de stat, ridicate în ținuturile naționalităților, prevede limba aceluia, prin urmare și cea românească, chiar ca limbă de predare, în părțile românești. În schimb prin legea școlară din 1883 cercau pricină cu lumânarea și cu denuncianți plătiți cu câte zece mii de zloți³⁾ la an, ca să împiedece cu deosebire progresul slovei și al culturii naționale românești.

Și prilejul nu întârziă.

La 1888 se înscenează istoria cu steagul național unguresc dela Beiuș.

Ultimul deceniu din veacul trecut, pe lângă procesul Memorandului, nimic n'a răscolit în măsură mai mare opinia publică românească ca așa zisul „atentat dela Beiuș contra drapelului național unguresc“. D'acapo țin să constat că reprobăm chiar și gândul de a admite astfel de gesturi la prestigiul unei țări și de a justifica acte de imprudență și nesocotită provocare față de o putere de stat.

Decât, chestiunea, prezentată în adevărata ei lumină și realitate, nu comportă nici unul din aceste criterii.

De aceea provocarea pusă la cale și felul cum tinerimea școlară a reacționat la această ispită, dacă ne-a adus o epocă tristă de treizeci de ani, pentru școlile din Beiuș, în aceeași vreme a contribuit mult la trezirea și îndârjirea spiritelor, la întărirea conștiinței naționale care tocmai în vremea aceasta, pe urma pasivității politice lăngă și privia a-se împăca cu ravagiile guvernelor dela Budapesta.

Și întocmai, ca și în procesul Memorandului, deci noi am fost pedepsiți — vorba lui Jeszenszky — pâra însă tot ei au pierdut-o.⁴⁾

Deși ai noștri, îndeosebi *Dr. A. Bunea și Gazeta Transilvaniei* cu argumente iresturnabile au dovedit că nicăiri într'un stat civilizat de pe urma unei imprudențe săvârșită de un minor, — ceeace nu era cazul, de vreme ce justiția n'a dovedit nimic contra

elevilor, — nu se pot nimici instituțiunile culturale, totuși ministrul instrucțiunii publice, Contele Csáky Albin, acuma luase toate măsurile pentru suprimarea unicului liceu românesc din Ungaria proprie, a liceului din Beiuș.⁵⁾

Aproape treisute de elevi, avizați la acest liceu, toți băieți dela sate, de țărani, preoți și învățători, întreținuți cu straița de acasă și din ajutoarele, modest „stipendii“, burse, făcute de Vulcan, Fondațiunea de pâine și de bunii creștini și români: *E. Gojdu, Elena Ghiba-Birta-Zaharie Mihoc, Faur, Jiga și Ioan Popp*, — trebuia să-i arunce pe drumuri, ori să încheie cu guvernul un compromis și să mântue ce se mai putea mântui.

După multe stăruințe, smulge cele patru clase inferioare neatînse și în starea de pân'aci, iar pentru cele superioare, neavând în cot'o, e necesitat să accepte limba maghiară. În aceeași vreme însă reușește ca nici limba românească să nu fie scoasă cu desăvârșire din cele patru clase superioare, ci pe lângă studiul religiunii și al limbei și literaturii naționale, ea să aibă oareșcare latitudine și la celelalte materii de câte ori ar pretinde aceasta interesele pedagogice.

În chipul acesta s'a putut mântui caracterul național-bisericesc al școlilor din Beiuș.

Episcopul încercă și a făcut totul până la cea din urmă limită a posibilității pentru scăparea și păstrarea acestor școli românești.

Și urmările, într'asfel de împrejurări l'au justificat pe deplin.

Oricare să fie limba de predare, omul avea încredere neșarmurită în inima și cultura românească, în tactul și experiențele mult încercate ale profesorilor dela acest liceu. Acești profesori în aceeași vreme mai sunt și preoți români, nu lefegii, cu primă de încurajare, ci apostoli cu rosturi mai înalte, decât acelea pe cari le-ai putea plăti la întâia lunii.

Numai o credință tare și un idealism sacru ne-ar putea încălzi și azi și ridica la înălțimea morală a vechei generații de dascăli ardeleni.

Și câtă vreme tinerimea română va fi condusă și instruită de acești eroi fără nume ai culturii naționale, marele Mecena era convins că n'are să dispereze de noua situațiune ce li se crease vechilor școli din Beiuș.

Episcopul Pavel acuma se pune pe lucru.

Fire cu adevărat românească, cam tăcută și de o reflexivitate senină, avea darul, ca pușini alții, de-a privi și prinde lucrurile subt unghiul cel mai real și potrivit.

Nu se amestecă în fricțiunile politice.

Aspectele vieții românești de după 1881, cu certuri și divizări, nu-l ademeniră.

³⁾ A. Roman: Federațiunea, Budapesta 1874 No. 18, Aprilie.

⁴⁾ Păcăștanu: Cartea de aur, VII. p. 798.

⁵⁾ Dr. A. Bunea: Discursuri, autonomia bis., diverse. Blai 1903.

Școala și cultura românească la o strâmtoare ca acea aveau trebuință de fapte pozitive și de cea mai posibilă urgență.

Și ca Jancu la 1848 și episcopul Pavel par'că avertizează pe corifeii vieții noastre politice: „Voi vă sfătuiți și certăți, că eu merg să mă apuc de lucru“.

Prin tot ceea ce face are în vedere de o parte *contrabalansarea noului situațiuni dela liceu, iar de alta atragerea tinerimei române din părțile ungurene dela liceele străine la Beiuș și ajutorarea acestuia în cea mai largă măsură.*

La 1 Septembrie 1891, pentru indignirea influenței maghiare din liceu, deschide în coastele acestuia o mare casă românească: *Internatul Pavelean de băfeți* pentru o sută de elevi din cari mai mulți de jumătate primesc hrană și îmbrăcăminte gratuit, din fondurile înființate de episcopul întemeitor.

La 1895 acest internat e lărgit tot de dânsul *cu patru săli* de meditațiuni și alte atenanse ceace face ca numărul elevilor internați să se urce acuma la 150.

Încă mai dinainte la 1893 înființează *Fondul de pensiuine al corpului didactic dela școlile din Beiuș*, ca și prin acest gest să promoveze zelul și dragostea de muncă și în aceeaș vreme și nivelul științific al colegiului profesoral.

Anii următori *întregește colecțiunile de științe naturale și cea a experimentărilor chimice și fizice.* La 1899 ridică în curtea liceului un zid, conform celor mai moderne postulate pedagogice *pentru o sală grandioasă de gimnastică*, pe care o prevede din belșug până la ultimul aparat prevăzut de Regulamentul școlar, iar în etajul acestei clădiri, în libera bătaie a soarelui *o spațioasă sală de desen, o galerie de pictură și două cabinete* de lucru pentru profesorul de specialitate.

La începutul sutei XX liceul român din Beiuș este unul din cele mai mari și mai bine înzestrate școli secundare din Ungaria, fără ca statul să fi dat un ban ajutor din vărsământul de impozite al celor patru milioane de români. Reacțiunea din tabăra dușmană, cu spargerea ferestrelor și devastarea palatului episcopesc nici că putea întârzia.

Făcând față greutăților dela ticeu, gândul episcopului acum se îndreaptă *asupra creșterii fetițelor.*

În vremea aceasta, — și tot veacul trecut, — noi, românii, n'aveam nici o școală mai superioară de fete în părțile ungurene. Copilele intelectualilor nostrii, câte nu puteau să încape în internatele școlilor civile-medii-dela Blaj, Sibiu și Brașov, treceau la institutele ungurești și la clăustrele călugărițelor din Orade, Satu-Mare, Timișoara, ba chiar și la suorile anglicane din Budapesta.

Văzând și cumpănind episcopul Pavel mai de mult aceasta stare de lucruri, la 22 Septembrie 1896 deschide, într'o clădire nouă și foarte arătoasă, o școală civilă de fete și un internat pentru o sută de copile apar-

țitoare oricăreia din cele două biserici românești. Dintre acestea orfanele de preoți și învățători români din eparhia Orăzii sunt primite ca bursiere, — mai bine pe cheltuiala fondatorului.

Noul așezământ școlar va purta denumirea globală: *Institut de fetițe al diecezei gr. cat. de Oradea-Mare.* E organizat în temeiul legilor din 1868 art. 38 și 1876 art. 28 precum și conform sinodului eparhial orădan din 1881. Planul de învățământ al școlii civile este cel general cu adaosul limbei române care în aceeaș vreme este și limba „vehiculară“, adecă limba de predare și oficială a întregului institut.

În ziua de Sf. Marie-mică din 1896 episcopul fondator, în cadrele unei emoționante festivități, predă noua școală românească închinată „*Muzelor științei și culturai femeilor române*“, corporațiunilor educatoare și didactice.

Câștigă îndată, la deschidere, câteva profesoare de inimă, rară gingășie și selectă pregătire și cultură românească. Și an cu an se dovedi că în superba cunună a multelor fapte culturale și filantropice săvârșite de episcopul Pavel, școala aceasta este piatra cea mai scumpă și mai prețioasă și asupra nici unuia din multele așezăminte culturale răsărite din înalta înțelegere și dărnicia acestui episcop, nu și-a revărsat mai din plin bogatele daruri și toată căldura unei inimi mari și românești, ca asupra școlii civile și asupra internatului de fete din Beiuș.

Azi nu este intelectual român de bine din județele dela granița de vest, ba chiar și din Ardeal, care să nu vorbească cu nestrămutată recunoștință și admirație de binefăcătoarea influență educativă de nesmimitul spirit românesc al acestei școli, păstrat cu sfințenie și în cele mai grele vremuri.

Două decenii și mai bine cât păstori la Orade, episcopul Pavel mânat par'că de un presimț că în curând vor veni ani și mai grei pentru cultura românească din Ardeal, din toate puterile și cu toate modestele mijloace de atunci ale episcopiei ținea să lege cu ceva ziua de azi cu cea de mâine.

În chipul acesta școlile din Beiuș, dacă până'n clipa când bătu ceasul dreptății noastre istorice, vreme de aproape de un veac au pregătit drumul aici la hotarele de vest ale întinderii românești, în zilele măreței epopei a întregirii neamului, prin munca și jertfele ale acestui neîntrecut Mecena, ele așteptau gata și capabile de-a continua prin cultură opera dorobanțului român.

La 1 Iunie 1902 episcopul Pavel, se slinge departe de eparhia sa, la băile dela Slatina-Maramureșului, unde osemintele lui zac și azi. E chemat de Domnul la răsplata celor ce au ostenit întru mărirea Lui, mângăerea deapropelului și înălțarea neamului lor. Pe patul de moarte, înainte de a lua

drumul altei vieți, mai privește odată cu acei ochi mari, blânzi și plini de bunătate, la măsura și luminoasa sa operă, grefată pe nesmintita și puternica idee națională de care a fost stăpânit viața întreagă.

Et dulces moriens reminiscitur Argos.

La data aceasta diferitele danii, fundațiuni și ctitorii bisericești ridicate în Oradea-Mare, Slatina și în alte părți ale vastei eparhii și pe urmă clădirile școlare, casele profesoriale și capitulare, jertfele aduse pentru școlile din Beiuș, înzestrarea și dotarea acestora cu sute de burse, până și cu fonduri pentru costume uniforme de elevi și eleve din trei internate, însumează cinci milioane aur, azi cam două sute milioane Lei.

Nu era vorbă să deschizi numai școli românești în codrii Bihării, — mai trebuia pe de asupra ca pe românii noștri să-i și împrietinești cu cartea: trebuia să-i aduci la școală, să-i hrănești apoi să-i și îmbraci.

Numai așa era chip să răzbim și episcopul Pavel așa a făcut.

Și unde mai pui nenumăratele ajutoare tinse tinerilor univesitari români fără de-a întreba vreodată cărei Biserici naționale aparțin.⁵⁾

⁵⁾ A. Paul : Intre Someș și Prut, București 1910 p. 46.

În'o viață de proporții ibseniene, vrednică de condeul lui Carlyle, acest mare arhieru ori pe unde a trecut, a avut darul dela D-zeu de-a preface vorbele în fapte și în mijlocul unui neam fără puteri, de-a trece dela dorinți indeale la împliniri pozitive.

Iată unul din adevărații noștri oameni mari, cărora Cerul le-a încredințat fie vre-o taină de spus, fie vre-o faptă bună de făcut pentru neamul acesta.

Dacă n'ai aceasta misiune de Sus, nu poți face nimic oricâte resurse ai avea și orice, gând te-ar purta.

Opera episcopului Pavel, „Smeritul binefăcător prin școli și danii“ mântue și întărește în grele vremuri cultura română atât de primejduită aici la granițele de vest ale românismului, în vremece ea conține în istoria integrală a culturii naționale.

Istoricile școli din Beiuș și împreună cu aceste inimile recunoscătoare ale unui neam întreg se închină azi operei uriașe și memoriei sfinte a episcopului Pavel.

Beiuș, 30 Septembrie 1927. ⁷⁾

⁶⁾ N. Iorga : Istoria bis. românești Văleni de munte 1909 II. 1927.

⁷⁾ Discurs rostit la serbările din Recea, 2 Oct.

Problema catehizării în școlile primare

O soluție practică în jurul unui manual.

O activitate pastorală fără de o catehizare serioasă nici nu se poate închipui, pentru că e confirmat de experiență, că a forma caractere religios-morale nu se poate altfel, decât prin procesul meticolos al educației, Timpul cel mai convenabil pentru a câștiga sufletele este vârsta copilăriei, când sufletul plin de afecțiune și de curiozitate, prezintă preotului, cel mai fecund teren pentru „grăunțul de muștar“.

Astăzi, mulțumită introducerii experienței în domeniul psihologiei și al pedagogiei, știința educației a ajuns la o evoluție uimitoare. Pretutindenea se observă o vădită stăruință pentru a realiza o perfectă conformitate între puterile psihice și fizice ale copilului și între procesul de educație, ca astfel exploatarea fără de nici un abuz educabilitatea copilului, să se poată realiza cu puțină consumare de energie un maximum de rezultat. Această dezvoltare a științei pedagogice se rezumă în așa numita „școala activă“, care și în învățământul nostru primar cucerește aderenți din ce în ce mai mulți, mai cu seamă în rândul tinerilor absolvenți ai școlilor normale. A cunoaște și a aplica măcar principiul fundamental al școlii active este o datorie și a cateheților ; și această datorie, de a fi educatori înzestrați cu cele mai recente cunoștințe pedagogice, ni se impune din următoarele motive: 1° Învățământul primar laic dispune de învățători, cari în multe cazuri aplicând principiile școlii active și do-

vedind într'adevăr un zel laudabil, reușesc a face învățământul cât se poate de interesant și atrăgător. Dacă catehetul nu poate introduce aceeași atmosferă și în lecțiile sale, educația religioasă vrând nevrând devine plictisitoare, dacă nu chiar odioasă pentru copii. 2° Să privim rezultatele: învățământul laic fiind aproape de sufletul copiilor, va lăsa urme neșterse atât în intelectul copiilor, cât și în viața lor sentimentală ; iar învățământul religios prin metoda sa departe de gingășia copilărească, va putea să împărtășească numai câte o idee, dar afectibilitatea copiilor n'o va putea pătrunde niciodată. 3° Învățământul laic prin învățătorii necredincioși, sau în cel mai bun caz indiferenți, va contamina sufletul copiilor cu fel de învățături și apucături periculoase. Cum va putea contrabalansa catehetul această activitate distrugătoare, dacă nu dispune de același mijloc pentru a cuceri și a stăpâni sufletul copiilor ?

Iată deci, de ce este atât de arzătoare problema catehizării ! E vorba să nu compromitem învățământul religios, dar mai pe sus de orice, să facem un progres necesar și în predarea celor mai prețioase adevăruri.

Răsfoind literatura pedagogică contemporană, care are preocupări și de ordin religios (căci, durere sunt mulți autori moderni, cari pierd din vedere religia, par'că nici n'ar există), găsim pretutindenea receta : în învățământul religios e nevoie de cele mai plastice

și potrivite mijloace de intuiție, pentruca astfel să fim aproape de sufletul copiilor. Într'adevăr. Intuiția este caracterul fundamental al școlii active, pentrucă: 1° Prin intuiție plastică și variată se poate stârni și susține atenția dinamică a sufletului copilăresc. 2° Prin intuiție potrivită se poate concretiza orice noțiune, principiu sau regulă. 3° Prin intuiție catehetul se debarasează de multa vorbărie, care nici într'un caz n'ar avea efectul unei bune intuiții.

Toată greutatea zace numai în faptul că nu prea avem mijloace de intuiție, căci tablourile scoase de Casa Școalelor, ici-coleă câte un tablou în manualele noastre de școală, ilustrează numai o prea puțină parte din vastul domeniu al religiei. A ilustra evenimentele din istoria biblică încă nu este destul; noi avem în învățământul religios un catehism, care e tezaurul scump al învățării noastre religioase, și știm că acesta cuprinde atâtea lucruri grele și abstracte chiar și pentru un adult, necum pentru un copil. Ne lipsește deci un mijloc prin care să concretizăm catehismul nostru întreg.

Și din fericire mai nou se cunoaște un catehism ilustrat și provăzut cu recerințele pedagogiei moderne; e „Catechisme en images“, Paris, Maison de la bonne presse, Rue Bayard 5“. Despre acest catehism, se poate spune cu drept cuvânt că este bun mijloc de a predă studiul religiei în spiritul școlii active. Are doar două mici neajunsuri: 1. E în limba franceză atât textul, cât și notele explicative ale tablourilor. 2. În unele lucruri ilustrează lucrurile după ritul latin (lucru, ce la țară pentru credincioșii noștri catolici orientali, apare ceva străin). — Incolo nu se poate închipui ceva mai potrivit: întreaga învățătură, ce ne trudim s'o infiltrăm în sufletul copiilor, se cuprinde aici, ilustrată, concretizată cu tablouri artistice practice și variate. Fiecare lecțiune (fiindcă întregul catehism e împărțit în lecțiuni) este o unitate, care pe pagina alăturată e și intuită în chipul cel mai plastic.

Cunosc din experiență greutatea catehizării și'n special cunosc greutatea pe cari le întâmpinăm în procesul psihic și logic al predării, cunosc și neajunsul când elevii — din cauze materiale — nu dispun de manuale, dar cunosc și serviciul nespuse de mare ce-mi aduce catehismul în imagini; pe care e de ajuns dacă'l are catehetul. Deaceia n'am cuvinte destule să recomand fraților preoți-cateheți acest manual, care pelângă manualele noastre românești, s'au fără de ele, va putea să aducă roadele atât de dorite în zilele noastre tulburate de talazurile fără-delegilor.

Prin urmare va fi nevoie de o soluție practică să se caute mijlocul de a cunoaște catehismul acesta. Preoții din generația cea mai tânără l'au dus cu sine din Seminar în toate părțile Diecezei, și desigur se folosesc de el cu multă dragoste și mângâiere. Și

dacă lipsa va cere decurând, se pot comanda cu ușurință; prețul lor — relativ — e bagatel.¹⁾

Eu cred că prin folosirea astorfel de mijloace vom familiariza și în învățământul religios măcar principiul fundamental al școlii active, care fără îndoială e o direcțiune sănătoasă pe terenul nobil al educației și totodată vom putea să soluționăm problema arzătoare a catehizării, care împreună cu predicarea, cu absolută dreptate este considerată de „cea mai puternică armă prin care putem să învingem pe oricine și orice.“²⁾ Păr. Ioan Fântânaru.

¹⁾ Conferințele districtuale să fie acele ocazii când frații preoți cei tineri vor prezenta cucernicilor confrăți catehismul în imagini, când apoi se poate discuta și mijlocul de a-l procura. Sunt sigur că și Părinții Asumptioniști dela Beiuș vor da mână de ajutor în această chestiune.

²⁾ Catehismul în imagini de care vorbește autorul se află de vânzare la Seminarul teologic unit în Oradea cu prețul 150 Lei, plus porto.

SCHIȚE DE PREDICI

○ ○ ○

A) Dum. IV. după înălțarea Sf. Cruci.

„Și în haină nu se îmbracă și în casă nu rămânea ci din mormânturi“. Luca VIII. 27.

Introd. Diavolii invidiază puterea lui Dumnezeu — căderea îngerilor invidiază privilegiul nostru — că suntem iubiți de Dumnezeu.

Trat. I. Fericirea pierdută a îngerilor răi, o vor moșteni oameni și aceasta le cauzează mai mare durere, cum este durerea muncii iadului, „În contra lui Dumnezeu, nu pot face nimica, încearcă deci tot posibilul în contra omului făcut după tipul și asemănarea lui Dumnezeu“ Sf. Vasile; Iob. Isus, Iuda. Mat. XVI. 18, Luca XXII. 31; I. Cor. VI. 3; I. Petru V. 8.

II. Și azi are putere asupra omului care nu se ferește de el. „În haină nu se îmbracă“, moda de azi în care se văd toate conturile trupului, nuditatea. — Agenții diavolului, „în casă nu mânăncă“, cei ce caută, crășmele, locurile cele striccate.

Inch. Diavolul numai acelula îi strică, care voiește să-l strice.

B) Dum. V. d. înălț. Sf. Cruci.

„Și poftia să se sature din sfărmăturile cari cădeau din masa bogatului“ Luca XVI. 21.

Introd. Judecata din urmă.

Trat. I. Mai cu seamă cei bogăți sunt datori a ajuta pe cei săraci. Luca XIX. 24. „Bogații sunt espuși la pierire, ca și năile prea încărcate „Sf. Ioan Crisost.

II. Și cel sărac poate ajuta pe altul. Iob. IV. 9 „Cel ce nu poate da altceva decât un pahar cu apă, chiar așa mare merit are ca Zacheu, care a împărțit jumătate din averea sa“ Sf. Aug. Văduva în biserică, banul văduvei Luca XXI; III. Reg. XVII. 12

Inch. Fericțiți sunt cei milostivi, că milă vor afla.

C) Sf. Dumitru (26 Oct.)

„Aceasta vă poruncesc vouă, ca să vă iubiți unul pe altul“ Ioan XV. 17.

Introd. „Cel ce iubește pe cel ce a născut, iubește și pe cel ce s'a născut dintr'insul“, Ioan V. 1.

Trat. I. Să iubim pe aproapele, că Dumnezeu pretinde Marc. XII. 31; I. Ioan V. 1; Mat. II. 10; I. Moise I. 27. „Să iubim pe oameni, dar numai în raport cu Dumnezeu“.

II. Or ce faptă bună s'au rea, ce facem aproapei lui Hristos o facem. Mat. XXV. 4). „Saule, Saule, ce mă prigonești“, Fapt. Ap. IX. 4.

Inch. Strângeți comoara în cer, unde molile n-o mânăncă, și furii nu-o sapă.

— Ami —

EPISCOPUL MIHAIL PAVEL

VIATA ȘI FAPTELE LUI (1827—1902)

LA O SUTĂ DE ANI DELA NAȘTEREA ȘI LA DOUĂZECI ȘI CINCI DELA MOARTEA LUI

descrise de

IOAN GEORGESCU
profesor.

Grija de școale. Grije, tot atât de părintească a avut acest episcop și de școală.

Am văzut, ceva mai înainte, cât de mult ținea la instrucția copiilor, cari sunt, după frumoasa lui expresiune, „seminarul creștinismului“.

Ceva mai mult decât tradiționala „tindă a bisericii„.

De aceea înțelegem, pentru ce a convocat încă la 26 Aprilie în cel dintâiu an al păstoriei sale (1873) un sinod mixt pentru „ameliorarea stării școalelor și învățământului“.

La sinod au participat, în afară de trei canonici (Anderca Ioan, Șerban Mihail, Coroian D.), trei protopopi (Barbuloviciu Alimpiu, Bocșa Simeon, Sabo Teodor), vicarul Maramureșului (Pop Ion), profesorul Carlice Eusebie și următorii șapte frunțași mireni: Bohățel Alex., căpitanul supr. al districtului Năsăud; Dr. Pop Vasile, procuror regal; avocații Muntean Aug. și Manu Căvril; Florian Ioan, președintele judecătorei din Năsăud; Hossu Vasile protonotar județean și Dr. Mihályi Ioan, avocat, cunoscutul istoriograf al Maramureșului.

Intre măsurile, pe care acest sinod mixt le recomandă consistorului eparhial, sunt:

a) învățătorul să aibă știință, sânguință și moralitate bună;

b) preotul, ca director și catehet al școalei, să cerceteze cel puțin de două ori pe săptămână școala, altfel să fie dojenit, pedepsit, la înaintări dat înapoi și, în caz de rea voință, ridicat din post;

c) protopopii, ca inspectori școlari, să cerceteze de două ori pe an fiecare școală din protopopiat;

d) pentru redactarea Statutelor și Regulamentelor necesare bunei funcționări a școalelor, sinodul însărcinează pe numiții opt preoți și șapte mireni frunțași, cu observațiunea de a le termina cât mai curând și a le înainta, pentru aprobarea „înaltului minister“.

„Înaltul“ minister, însă, n'a găsit de cuviință să aprobe măsurile propuse de sinodul mixt prin consistorul eparhial.

În acelaș an (21 Maiu 1873) anunță clerul și poporul său că la 28 Iulie, în acelaș an, se va organiza, la Dej, un curs pregătitor pentru învățătorii suplینitori, pe timp de șase săptămâni.

Asemenea și la Cluj, cu începere dela 11 August, în acelaș an.

Fiindcă, însă, interesul pentru școală pe vremea aceea era foarte redus, a găsit de cuviință să revină la 3 Decembrie, acelaș an, scriind vicarilor, protopo-

pilor și preoților să îndemne pe fineri a urma cursurile școalei normale eparhiale din Gherla, fiindcă atunci abia erau 12 elevi într'o clasă, mai departe insistă să se construiască școale mari, luminoase, sănătoase, conform igienei școlare.

Pentru menținerea interesului și entuziasmului necesar în vieța școlară, el recomandă abonarea revistelor pedagogice „Școala“, iar după dispariția acesteia a revistei „Școala Română“ ce apărea, la Sibiu, sub conducerea lui Vasile Petri, secretarul comitetului central al fondurilor grănițarești.

Ca o dovadă de interesul și sollicitudinea sa în adevăr părintească pentru cauza școlară, amintesc că din ședința consistorului său dela 31 Decembrie 1878 el lansează o colecță publică în întreaga eparhie pentru liceul din Șimleu, închis la 1863 din lipsă de mijloace.

Lucrul acesta nu-l mai făcuse decât pentru biserica din Dej, pe seama căreia, la începutul anului 1879, se colectase din întreaga eparhie 2225 floreni și 83 cruceri.

Pentruca îndemnul să fie efectiv, el a găsit cu cale să dea mai întâiu însuși exemplul cel bun.

A făcut, deci, două fundații pentru școala și biserica din comuna sa natală Recea și pentru cele din Sat-Slatina, unde a funcționat și el câțva timp ca paroh-protopop și mai apoi ca vicar al Maramureșului.

Fundațiile se administrează de eparhia Gherlei și cea dintâiu constă din 50 acții la „Economul“ Cluj, à 100 coroane; în total valoare nominală de 5000 coroane. Acțiunile sunt No. 151—200 inclusiv; apoi din 2 acții „Albina“ Sibiu, No. 1800 și 1801, în valoare nominală de 200 coroane; în total 400 coroane, ca să se slujiască 4 sfinte liturghii în fiecare an în biserica unită din Recea.

Fondația făcută pentru susținerea școalei românești din Sat-Slatina era de 2000 floreni (4000 cor.) și constă din 20 acții „Sătmăreana“, à 100 fl. (200 cor.); în total în valoare nominală de 2000 fl. (4000 cor.) și poartă No. 0690—0709. Pentru celebrarea a 20 de sf. liturghii pe an în biserica din Sat-Slatina, zidită de el, bunul episcop a donat 3 obligațiuni de Stat No. 54,453, 54,454 și 59,491 în valoare nominală de 1200 floreni (2400 cor.), apoi 1 acție „Transilvania“ No. 1615, în valoare nominală de 100 fl. (200 cor.); în total, în valoare de 1300 fl. (2600 cor.)

În cei șase ani, cât a stat în fruntea eparhiei de Gherla, a muncit foarte mult, încât doctorii, văzând că-i slăbesc puterile, l-au sfătuit să se ducă la băi.

În tot timpul acesta el a fost nu numai Arhiereu și Stăpân, „Domn-Domn“, cum le place unora să se întituleze, ci adevărat Părinte: bun, blând, primitor, darnic.

Vorbia cu drag nu numai cu preoții, ci și cu credincioșii de rând.

Casa și masa sa erau deschise tuturor.

Pe bătrânul protopop *Ioan Silași* din Sân-Nicoară l-a invitat odată pentru totdeauna la masa sa, ori de câte ori se găsea în Gherla. De dragul lui, episcopul lăsa să se serviască și cafea neagră (șvart), fiindcă bătrânul povestea cu mult haz, cum a scăpat de furcile revoluționarilor unguri, la 1848, cerând asemenea cafea în ungurește (fekete kávé!)

Era firesc, însă, să iubiască mai mult pe cei ce-l ajutau în munca cea grea a conducerii eparhiei. Astfel știm că ținea foarte mult la *Nicolae F. Negruțiu*, fiindcă era cuminte și scria frumos.

Acesta scotea, pe vremea aceea, revista „Preotul Român“, una din cele mai escelente reviste bisericești la românii de pretutindeni.

Scriind, însă, în această revistă un articol nu tocmai măgulitor despre „înțeleptul patriei“ maghiare, Francisc Deak și despre opera sa de căpetenie: dualismul austro-ungar, hibrid în însăși concepția sa, cercurile politice mai înalte dela Budapesta s'au supărat foc și au cerut înlăturare primejdiosului „agitator“ valah.

Strâns cu ușa, episcopul a fost nevoit să satisfacă cererea stăpânirii ungurești, dar pe ascuns îi plătia toată leafa, ca și mai înainte, până când, în cele din urmă, l-a numit protopop în Dej.

Așa inimă avea „ungureanul“ Pavel pentru românii porecliți agitatori, observă *Tit Bud*, care povestește cazul acesta. (Vezi seria de foiletoane „Din bătrâni. Amintiri despre trei episcopi ai Gherlei“ în foaia bisericească-politică „Unirea“, Blaj, 1911, N-le 94—95.)

Filantropia Episcopului încă a început să fie cunoscută în cercuri tot mai largi.

Dar cu câtă discreție și delicateță o exercita!

Pentruca să nu se știe, ce, cât și cui trimite din ajutoarele sale, însărcina pe cineva să i le expedieze când dela Dej, când dela Cluj, când dela Baia-Mare.

Curat după povăța Mântuitorului' „să nu știe stânga ta ce face dreapta ta“ (Mateiu VI, 3).

De aceea avea dreptate să scrie ziarul catolic unguresc „Constituția“ (Alkotmány) în foiletonul No. 69 din 21 Martie 1902, Budapesta, că numărul binefacerilor lui Mihail Pavel e aproape fără de sfârșit și singur Dumnezeu le cunoaște pe toate.

Câștigându-și, astfel, iubirea clerului și poporului credincios, nu e mirare că, în 1902, cu prilejul morții sale, un suspin dureros s'a auzit nu numai în cuprinsul eparhiei de Orade, al cărei titular era, ci și în acela al Gherlei, al cărei titular fusese:

„A murit episcopul nostru! A murit episcopul nostru!“

Despărțirea de eparhia Gherlei și înștalarea la Orade.

Exact la șase ani, adică în 29 Ianuarie 1879, Mihail Pavel prin înaltul decret regal a fost transferat dela eparhia de Gherla la cea de Orade, iar Papa Leo al XIII-lea l-a preconisat, în această din urmă calitate, la 15 Maiu, acelaș an.

La 8 Iunie s'a instalat în noul său scaun episcopal.

Despărțirea de eparhia Gherlei a fost foarte mișcătoare.

În această eparhie era doar casa părinților săi, locul nașterii sale, unde-și petrecuse partea cea mai însemnată a vieții, pe care o credea acum aproape de apus.

De aceea adresează tuturor fraților și fiilor săi credincioși cuvintele sfântului apostol Pavel, când acesta s'a despărțit de Efeseni: „Și acum, iată, eu știu că nu veți mai vedea fața mea voi toți, pre la carii am trecut propoveduind împărăția lui Dumnezeu“. (Fapte XX, 25.)

Pretențioasă despărțire: va zice vre un critic exagerat, fiindcă ori câtă bunăvoință am avea, e totuș mare deosebire între apostolul neamurilor și umilul nostru episcop dela Gherla.

Adevărat.

Numai cât cuvintele citate din apostolul Pavel se referă la un moment subiectiv de despărțire duioasă, care a putut și poate să fie, aproape, la fel, într'un caz, ca și în cellalt, și nu implică nici de cum egalitate de merite și de valori.

În acest sens, și numai în acest sens, și-a aplicat Mihail Pavel cuvintele apostolului șieși.

De altfel, ca unul care și-a făcut datoria deplin, spune aceste însemnate și adevărate cuvinte:

„Conștiința mă mângăie, că nimica n'am întrelăsat (omis) ce-am văzut a fi de folos, și am avut și bucurie de mai multe succese ale ostenelelor mele; pentru toate acelea fie numele Domnului binecuvântat.“

Astfel, deci, orieât îl înduioșează despărțirea de mireasa sa iubită, în glorioasele legături ale căreia a petrecut șase ani încheiași; oricâte legături sufletești trainice s'au făcut în acest timp între el, ca părinte, și între cler și popor, ca frați și fii, — acum trebuie să plece și să rupă aceste dulci legături.

Se mângăie, însă, cugetând la îndurarea lui Dumnezeu care, prin Duhul Sfânt, petrece totdeauna în biserică. Sa și astfel n'o va lăsa mult timp orfană, ci-i va trimite poate, în curând, alt mângăetor.

Dorința cea mai ferbinte a sufletului său de apostol este ca, în acel moment de despărțire, să poată reaminti toate câte le-a vestit sau la câte i-a avertisat în timp de șase ani.

Aceasta, însă, nu e cu putință.

Se mulțumește, deci, să le atragă din nou luarea

aminte asupra celor două porunci mari de a iubi pe Dumnezeu și pe aproapele.

Incheie, așa de creștinește, îndemnând să se roage unii pentru alții, pentruca la judecata de apoi să se învredniciască a sta cu toții „de-a dreapta Judecătorului ceresc“.

Am finit să rezum acest cuvânt de despărțire, fiindcă în el se vede lămurit concepția de vieață creștinească a episcopului.

Numai din o asemenea concepție au putut odrăslii fapte, așa de înălțătoare de suflet, ca cele săvârșite de acest arhieru.

Instalarea dela Orade încă a fost demnă.

El venia în acest scaun după episcopul Oltean, care lăsase eparhia în cea mai mare încurcătură.

Datorii de sute de mii de floreni trebuiau plătite. Soartea liceului din Beiuș și a celorlalte instituții culturale diecezane trebuia asigurată. Așezăminte nouă, potrivite nevoilor timpului, trebuiau create.

Dându-și seama de toate aceste nevoi și greutăți, în memorabila sa epistolă pastorală, dată chiar a doua zi, după instalare, la 9 Iunie 1879, el începe prin a-și reaminti de propria chemare care este așa de grea:

„Mărirea lui Dumnezeu, bunăstarea sfintei biserici, înflorirea și triumfarea religiunii catolice, prosperarea diecezei, mântuirea și fericirea temporală și eternă a poporului credincios.“

Și fiindcă a început, astfel, prin a-și reaminti de propria datorie, ce era mai firesc decât să și continue la fel, cerând ca și frații și fiii săi întru Hristos să și facă datoria nu de frica legilor și a canoanelor bișcești, ci din iubire către chemarea sfântă pe care o au, din însuflețire pentru apărarea religiunii, din râvna de a fi vrednici următori ai învățăceilor lui Hristos și de a se bucura odată de răsplata făgăduită de Domnul slugilor bune și credincioase.

În această ordine de idei, insistă, foarte frumos, cu citate din cele mai bine alese, asupra chemării sublime a preoților, pe cari credincioșii noștri îi onorează cu numele de „părinte“.

Ca părinți și ei trebuie să-i iubiască din inimă, să se bucure de fericirea lor și să se întristeze de supărarea lor: să-i mângăie în necazuri; să-i sprijinească în asupriri; să se facă tuturor toate ca pe toți să-i dobândiască lui Hristos.

Ioan Gură de aur zice cu dreptate: „Vezi vrednicia preotului; el lucrează pe pământ, dar slujba lui stă din fapte cerești.“

Dar și răspunderea preotului e mare: celare să dea seamă nu numai de sufletul său, ci și de sufletele încredințate conducerii sale.

Ce înțâță măreață este preotul! exclamă episcopul Pavel. El e vicarul lui Hristos, mijlocitor între Dumne-

zeu și om, lumina lumii, sarea pământului; în aceeaș persoană: judecător, doctor și învățător. Sfântul Bernard zice: puterea preoțească întrece pe cea îngerească.

Pentruca să poată răspunde unei chemări atât de sublime, preoții trebuie să se pregătiască și cultive neîncetat, mai ales astăzi, când se ridică atâția prooroci mincinoși, cari caută nu adevărul și dreptatea, ci învățături „plăcute urechilor și măgulitoare pentru natura omenească sedusă de patimi trupești“.

Nu numai atât!

Pentru a fi adevăr lumina lumii, preoții sunt datori să înduplece și pe credincioși să învețe cât mai multă carte, fiindcă, în lupta cea mare a vieții, neamurile mai istețe, mai luminate, iau înainte celor mai puțin înzestrate și se îmbogățesc pe socoteala lor.

Nu uită nici de soartea cea tristă a văduvelor și orfanilor.

(Va urmă.)

TIPIC

◎ ◎ ◎

23 Octombrie. Duminica a IV-a după In. Sf. Cruci și Sf. Ap. Iacob Fr. D-lui. vers. 2.

Sămbătă la însărat pe 6, ale inv. 3 și ale Mineiului 3. Măr. Și acum dogm. versului. Intraț. Stihovna inv. Mărire: Trop. Apostolului, Și acum a Născ. v. 2.

Duminică la Mănecat. Trop. ca Sămbătă. Sedelnele inv. Antif v. 2. Ev. și Lum. inv. a VIII-a Catav.: Deschide-voiu... șcl.

La Sf. Liturghie. Troparile v. 2. Trop. inv. Măr. Și acum. Cond. din Mineu. Apostolul Dum. a XIX-a d. Rusalii, Ev. Duminicii săpt. a VI-a d. In. Sf. Crucii șcl.

La însărat pe 6, ale inv. 3 și din Mineu (24 Oct. SS. Martiri Aretha și soții) 3. Măr. Și acum din Mineu. Stihovna din Octoih. Măr. Și acum din Mineu. Trop.: Pentru durerile... Mărire: Trop. Arhanghelilor, Și acum a Născ. v. 4.

26 Octombrie. Miercuri, Sf. Martir Dimitrie.

Marți la însărat pe 6, cu Măr. Și acum ale sărb. Intraț. Paremii. Stihovna, Măr. Și acum ale sărb. Trop. Sf.-lui Măr. Și acum. Trop. cutremurului.

Miercuri la Mănecat. Trop. cutremurului Măr. Și acum. Trop. Sf.-lui, șcl. ale Sf.-lui din Mineiu. Antif. v. 4. Prohimenul sărb. Evangh. Luca XXI. 12. (Marți săpt. XII-a d. In. Sf. Cruci. pag. 125) Stihira din Mineu. Catavasi: Deschide-voiu. Luminațoarea cu Măr. Și acum, din Mineu. Laudele pe 4 și Măr. Și acum ale sărb. Doxologia.

La Sf. Liturghie, Măr. Și acum. a Născ. dela cântarea a 3-a din Canonul Sf.-lui. După intraț: Trop. Sf.-lui, Măr. Și acum Condacul. — Ap. și Ev. zilci, șcl.

La însărat. pe 6, ale inv. (Miercuri v. 2) 3 și ale Mineului (27 Oct. Sf. Nestor) 3 cu Măr. Și acum, Stihovna din Octoih. Măr. Și acum din Mineu. Trop. Martirului, Măr. Și acum. Născ. v. 4.

30 Octombrie. Duminica a V-a d. In. Sf. Cruci și SS. Zenovie și Zenovia v. 3.

Sămbătă la însărat pe 6, ale inv. și ale SS-lor 3. Măr. Și acum dogm. versului. Intraț. Stihovna inv. Măr. Și acum din Mineu. Trop. inv. Măr. Trop. Martirilor Și acum a Născ. v. 4.

Duminică la Mănecat. Trop. ca Sămbătă. Antif. v. 3. Ev. și Luminat. inv. a IX-a Catavasi: Deschide-voiu. șcl.

La Sf. Liturghie. Fericirile v. 3. Trop. inv. Măr. Și acum. Condacul din Mineu. Apost. Dum. a XX-a d. Rus. Evangh. Dum. săpt. a V-a după Inv. Sf. Cruci. zel.

La însărat. pe 6, cu Mărire și acum din Mineu (31 Oct. SS. Ap. Stahie și S. Martir Epimah) Stihovna cu Măr. Și acum din Octoih. Trop. Apostolilor Măr. Trop. Arhanghelilor, Și acum a Născ.

— Misă —

